

บทที่ 5

อักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ตัวอักษรไทยในตอนปลายสมัยอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คงจะมีรูปแบบไม่แตกต่างกันนัก สมุดข่อยและคัมภีร์โบราณที่เหลือตกทอดมาถึงปัจจุบันมีอยู่มาก แต่ไม่สามารถจะกำหนดเวลาให้แน่นอนลงไปว่าเล่มใดเขียนเมื่อใด ถ้าไม่ได้มีการบันทึกไว้ในสมุด นั้นให้ทราบ

ในสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นสมัยของการฟื้นตัวของบ้านเมืองใน ทุกด้านหลังจากที่ถูกพม่าทำลายอย่างยับเยินมาแล้ว โดยเฉพาะในทางเอกสารได้มีการ ชำระกฎหมายตราสามดวงขึ้นใหม่ การจัดทำสังคายนาพระไตรปิฎก การชำระพงศาวดารและการ ฟื้นฟูวรรณคดีในสมัยรัชกาลที่ 1 มาถึงสมัยรัชกาลที่ 2 การเขียนหนังสือจึงมีมากขึ้น

เอกสารที่พบในสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ จะเขียนลงในสมุดข่อยซึ่งมีทั้ง สมุดไทยดำ สมุดไทยขาว รวมทั้งที่จารลงบนใบลาน เอกสารเหล่านี้มีทั้งที่เป็นหนังสือราชการ วรรณคดี รวมทั้งสำเนาหรือบันทึกส่วนตัว ฉะนั้นลายมือที่ปรากฏอยู่จึงแตกต่างกันออกไป มีทั้งที่เป็นลายมือ บรรจงและลายมือหวัด แต่ในการพิจารณารูปสัณฐานของตัวอักษรจะพิจารณาจากลายมือบรรจง โดยเฉพาะในหนังสือราชการ ต้องเป็นลายมือของอาลักษณ์ เพราะเป็นลายมือที่เขียนอย่างสม่ำเสมอ และลายเส้นประณีตสวยงาม (ธวัช ปุณโณทก 2535 : 98)

กล่าวโดยสรุปแล้ว รูปแบบของตัวอักษรสมัยกรุงธนบุรีเป็นต้นมา จะเป็นทรงเหลี่ยมเส้น ตรงหักมุม หักเหลี่ยมอย่างชัดเจน แต่ไม่นิยมเล่นหางยาวๆ เหมือนอักษร ไทยย่อ ส่วนอักษรวิธียัง คงใช้ระบบเดียวกัน แต่จะมีวรรณยุกต์ครบทั้ง 4 รูป และมีสัณฐานเหมือนปัจจุบัน

เนื่องจากสมัยรัตนโกสินทร์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเขียนอย่างเห็นเด่นชัด คือ ได้เกิดมีการพิมพ์ตัวอักษรไทยขึ้นใช้ในเวลาต่อมาและมีอิทธิพลต่อวงการเขียนอักษรไทยเป็น อย่างมาก เพราะทำให้เกิดมีการปรับปรุงด้านตัวอักษรให้เหมาะแก่การพิมพ์ด้วยจึงขอแบ่งกล่าวถึง การเขียนอักษรไทยในยุคนี้ออกเป็นช่วงๆ ดังนี้ คือ

5.1 อักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

อักษรในยุคนี้ จะพิจารณารวมทั้งเอกสารสมัยกรุงธนบุรีด้วย เพราะมีลักษณะเหมือนกันจน แยกไม่ออก

พยัญชนะ คงรูปสัณฐานเช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย แต่ที่ผิดเพี้ยนไปบ้างขึ้นอยู่กับลายมือของผู้เขียน วัสดุที่ใช้รวมทั้งการเขียนตัวหวัดหรือตัวบรรจง นอกจากนี้ตัวพยัญชนะในยุครัตนโกสินทร์ จะลดการประดิษฐ์ปลายอักษร ไม่เล่นหาง และนิยมเขียนตัวเอนหลังเพียงเล็กน้อยหรือตัวตั้งตรงก็มี

รูปสระ สระในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จะมีรูปสัณฐานไม่แตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายเช่นกัน และมีจำนวนสระเท่ากันคือมี 32 รูป แม้ในยุคหลังรูปสระบางรูปที่ไม่ค่อยจะนิยมใช้กันแล้วแต่ในเอกสารก็ยังคงปรากฏอยู่ครบถ้วน โดยได้คัดลอกจากหนังสือจินตามณีครั้งสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและใช้เป็นแบบเรียนต่อกันมา

วรรณยุกต์ จะเพิ่มวรรณยุกต์รูปตรี และจัตวาเข้ามาจนครบ 4 รูป* เช่นปัจจุบัน

*แม้ว่าในหนังสือจินตามณีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์และสมัยพระเจ้าบรมโกศจะมีการสอนผันเสียงวรรณยุกต์แล้ว แต่ฉบับสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้นกล่าวเพียงวรรณยุกต์เอกและโท ส่วนฉบับสมัยพระเจ้าบรมโกศมีการสอนวรรณยุกต์ทั้ง 4 ตัว แต่ ดร.ประเสริฐ ณ นคร เสนอว่า ต้นฉบับจินตามณีที่เราพบอยู่นี้เป็นฉบับที่คัดลอกในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ตัวอย่างลายมือเขียนในสมัยกรุงธนบุรี เขียนด้วยหมึกดำบนกระดาษข่อยสีขาว จากหนังสือตำราภาพไตรภูมิฉบับหลวงสมัยกรุงธนบุรี

โลกก็ตั้งอยู่ในอากาศ... แรกตั้งเป็นแผ่นดิน... สมเด็จพระพุทธเจ้า...
ทุกประการ... ๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐.
๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐.
๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐.
๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐.
๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐.
๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐.
๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐.
๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐.
๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

(ถ้าธรร สติรกุล, 2530)

๑) อหังการ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑) อหังการ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑) อหังการ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

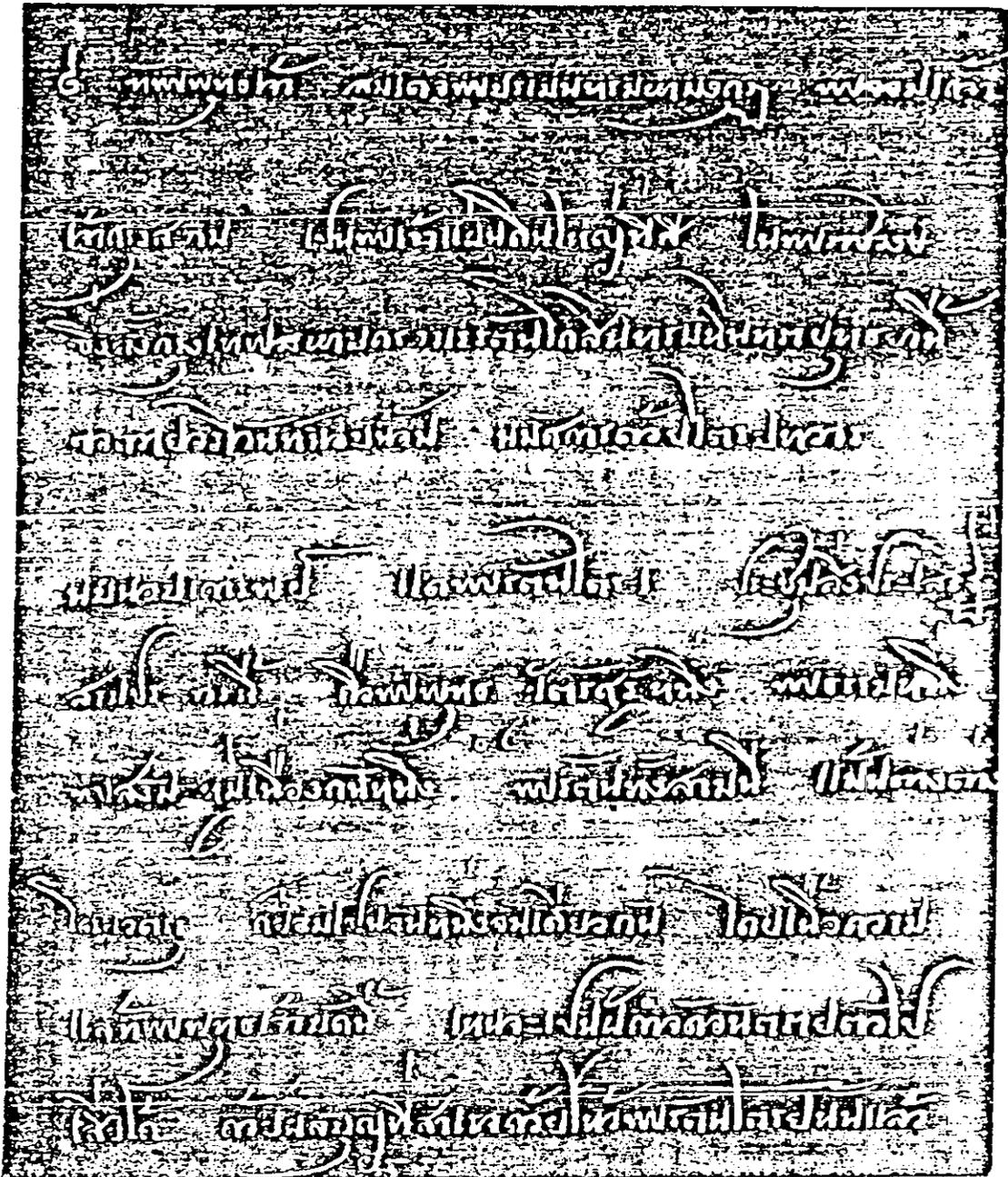
ตัวอย่างสำนวน ภาษาในหนังสือประเภทท่องเที่ยว (กำธร สติรกุล, 2530)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนที่จะมีการเขียนบนกระดาษฝรั่งนั้น การเขียนหนังสือไทยจะยึดหลักการเขียนใต้เส้นบรรทัดเลียนแบบหนังสือของอินเดีย แต่เมื่อมีกระดาษฝรั่งแล้ว จะนิยมเขียนตัวหนังสือในบรรทัดมากกว่า

ตัวอย่างการเขียนหนังสือใต้เส้นบรรทัด

(กำธร สติรกุล, 2530)

พระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ 4
(กำธร สติรกุล, 2530)

๑๖๖/๒๕๓๑

ม.ค.ย. ๑๑๕
๒๐๓/๔๗
กระทรวงโยธาธิการ

วันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕

กฤษฎีกา พระราชบัญญัติการขุดลอก
ทางน้ำในเขตกรุงเทพมหานคร
กระทรวงโยธาธิการ
กรุงเทพมหานคร
การขุดลอกทางน้ำในเขตกรุงเทพมหานคร
ที่ ในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมีน้ำท่วมขัง
การขุดลอกทางน้ำในเขตกรุงเทพมหานคร
ที่ ในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมีน้ำท่วมขัง
การขุดลอกทางน้ำในเขตกรุงเทพมหานคร

การขุดลอกในเขตกรุงเทพมหานคร
ที่ ในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมีน้ำท่วมขัง
การขุดลอกทางน้ำในเขตกรุงเทพมหานคร
ที่ ในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมีน้ำท่วมขัง
การขุดลอกทางน้ำในเขตกรุงเทพมหานคร
ที่ ในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมีน้ำท่วมขัง
การขุดลอกทางน้ำในเขตกรุงเทพมหานคร
ที่ ในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งมีน้ำท่วมขัง

[Handwritten signature]

ตัวอย่างหนังสือราชการที่เขียนบนกระดาษฝรั่ง
(ถ้าธ สติรกุล, 2530)

5.2 อักษรไทยตั้งแต่ยุคที่เกิดการพิมพ์

กิจการพิมพ์ในประเทศไทยน่าจะจะมีมาแล้วตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเพราะคณะทูตของโกษาปานได้ไปเห็นแท่นพิมพ์ที่ฝรั่งเศส ก็มีดำริอยากจะให้มีการพิมพ์ขึ้นในเมืองไทย ฉะนั้นอาจจะเป็นไปได้ที่คณะบาทหลวงเยซุอิตของฝรั่งเศสคงได้นำแท่นพิมพ์เข้ามาใช้พิมพ์เผยแพร่ศาสนาของตน แต่ไม่ปรากฏหลักฐานทางการพิมพ์หลงเหลืออยู่

อนันตชัย เลหาพะพันธุ์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในศิลปวัฒนธรรม (ปีที่ 8 : 4 ก.พ. 2530 หน้า 89) ว่า ในปี พ.ศ. 2205 มิชชันนารี ชื่อ ลาโน (Laneau) ได้จัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นที่ตำบลเกาะพรหมณดี และพิมพ์เอกสารที่เกี่ยวกับศาสนาคริสต์ออกเผยแพร่ โดยใช้ตัวอักษรโรมันสะกดแทนอักษรไทย

ในยุคอนบูรรีและต้นรัตนโกสินทร์ การพิมพ์ได้เกิดขึ้นในเมืองไทยอีกครั้ง ปรากฏหลักฐานในหนังสือตรุณศึกษา เล่ม 5 เรื่องการพิมพ์หนังสือในประเทศไทยโดย พ. ฮีแลร์ ว่า ในสมัยพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี บาทหลวงคาทอลิก ชื่อ การ์โนล (Garnault) ได้จัดตั้งโรงพิมพ์และพิมพ์หนังสือขึ้นที่วัดชันดาครุส ตำบลกุฎีจีน ในธนบุรี แต่ใช้อักษรโรมันสำหรับตีพิมพ์หนังสือภาษาไทย (กำธร สติรกุล 2526 : 107)

การพิมพ์ด้วยตัวอักษรไทยได้เกิดขึ้นในสมัยต่อมา โดยหม่อมจัตสัน ได้สนใจค้นคว้าเรียนภาษาไทยกับเชลยศึกไทยในประเทศพม่า แล้วส่งหนังสือสอนศาสนาภาษาไทยที่นางแปลจากภาษาพม่าไปพิมพ์ที่เมืองเซรัมปอร์ในมณฑลเบงกอลเมื่อ พ.ศ. 2362 ต่อมา ร้อยเอก เจมส์โลว์ ได้เรียบเรียงหนังสือไวยากรณ์ไทยขึ้น และได้จัดพิมพ์ที่เมืองกัลกัตตาเมื่อ พ.ศ. 2371 และมีคนจากสิงคโปร์ซื้อแม่พิมพ์ไปเมื่อ พ.ศ. 2376 ต่อมาในปี พ.ศ. 2378 พวกมิชชันนารี คณะ A.B.C.F.M. ได้มอบให้หมอบรัดเลย์นำเอาตัวพิมพ์ไทยที่ซื้อจากสิงคโปร์ มาพิมพ์ตัวหนังสือไทยเป็นครั้งแรก ในวันที่ 3 มิถุนายน 2379 นับว่าเป็นการพิมพ์ตัวหนังสือไทยเป็นครั้งแรกในเมืองไทย และใน พ.ศ. 2382 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ว่าจ้างโรงพิมพ์ของมิชชันนารี พิมพ์ประกาศห้ามสูบบุหรี่จำนวน 9,000 ฉบับ (กำธร สติรกุล 2526 : 110-118) ด้วยเหตุที่กิจการพิมพ์สามารถผลิตเอกสารได้ครั้งละจำนวนมาก จึงได้มีสิ่งพิมพ์อื่นๆ ตามมา เช่น วรรณกรรมประเภทนิทานประกาศของทางราชการ ใบปลิวแจ้งข่าวสาร ตลอดจนหนังสือพิมพ์ ก่อนหน้านั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงให้จัดพิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษาซึ่งเป็นวารสารของทางราชการ ฉบับแรกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2401 และวารสารดังกล่าวได้พิมพ์ติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ในตอนเริ่มต้นกิจการพิมพ์นี้ เอกสารที่เป็นลายมือยังคงมีความสำคัญอยู่ ทั้งในกิจการของทางราชการและเอกชน ฉะนั้นในระยนี้รูปสัณฐานของตัวอักษรจึงมีทั้งที่เป็นชนิดลายมือและชนิดตัวพิมพ์โดยเฉพาะตัวอักษรชนิดลายมือทั้งที่เป็นของเอกชนและแบบของอาลักษณ์ นั้นยังคงรักษาแบบของตัวอักษรสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไว้ทุกประการ

ต่อมาเมื่อกิจการพิมพ์ได้เจริญขึ้น การเขียนเอกสารด้วยลายมือได้ลดความสำคัญลงไปมาก อีกทั้งเมื่อมีการหล่อตัวพิมพ์ขึ้นใช้แล้ว รูปสัณฐานของตัวอักษรไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากตัวอักษรชนิดลายมือเป็นอันมาก เพราะจะต้องปรับให้เหมาะสมกับการเรียงพิมพ์ กล่าวคือ

- ตัวอักษรเล็กลงมาก
- รูปสัณฐานเป็นทรงสี่เหลี่ยมด้านเท่ามากขึ้น คือตัวอักษรเตี้ยลง และผายออกทางข้าง
- ตัดหางให้สั้นลง คงไว้เฉพาะบางตัวที่จำเป็น
- สระตัวสูง จะลดให้ต่ำลง (ธวัช ปุณโณทก 2535 : 103)

กิจการพิมพ์อักษรไทยได้เจริญมาเป็นลำดับ จากเดิมซึ่งอยู่ในมือของชาวต่างชาติก็ได้เปลี่ยนมาเป็นของคนไทย โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นคนไทยคนแรกที่ตั้งดำเนินงานทางด้านกรพิมพ์ (ที่วัดบวรนิเวศนวิหาร) จนได้รับยกย่องว่าเป็นพระบิดาแห่งการพิมพ์ไทย ทรงจัดให้มีการสร้างตัวพิมพ์ไทยที่เป็นแบบของตัวพิมพ์ธรรมดาที่ใช้พิมพ์หนังสือกัน ทรงเห็นว่ากรเขียนบาลีที่แต่เดิมมาต้องใช้อักษรขอมบันทึกเพราะเป็นคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่ต้องการใช้ เป็นของขลังนั้น น่าจะบันทึกด้วยอักษรไทยได้ จึงทรงให้สมเด็จพระสังฆราช (สา) คิดวิธีใช้อักษรไทยเขียนภาษาบาลีจนสำเร็จ ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ก็สามารถถอดความ ภาษาบาลี จัดพิมพ์พระไตรปิฎกด้วยตัวอักษรไทย และตัวพิมพ์ไทยได้สำเร็จใน ร.ศ. 112 หรือ พ.ศ. 2437 (กำธร สติกรกุล 2526 : 130)

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสมัยที่ประเทศไทยได้พัฒนาวิชาความรู้ตามแบบยุโรป มีการปฏิรูปบ้านเมืองแทบทุกด้าน สำหรับทางด้านกรเขียนได้มีเครื่องมือเขียนแบบยุโรปเข้ามามาก มีการศึกษาในโรงเรียน มีการจัดระบบการศึกษาขึ้นใหม่ กรเขียนจึงได้ขยายตัวออกไปมากยิ่งขึ้น ตัวอักษรไทยจึงมีหลักเกณฑ์ในการเขียนและมีรูปร่างที่ชัดเจนยิ่งขึ้น (กำธร สติกรกุล 2526 : 137)

ในยุคแห่งการพิมพ์นี้เห็นได้ว่า ตัวพิมพ์ที่ปรากฏขึ้นครั้งแรกนี้ ยังคงรักษารูปสัณฐานที่ใกล้เคียงกับอักษรที่เป็นลายมือเขียนอยู่มาก และยังรับอักษรวิธีพิเศษของอักษรลายมือมาใช้ด้วย เช่น

พระ = พระ

ฉก = ฉศก

พระยา = พระยา

อักษรตัวพิมพ์ได้พัฒนารูปสัณฐานต่อมาจนปรากฏเป็นเหลี่ยมมุมชัดเจน ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้

5.3 ข้อสังเกตในด้านอักษรวิธี

อักษรวิธีในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แม้จะไม่มีกฎเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน แต่พอจะสรุปเป็นข้อ เสนอแนะได้ดังนี้

1. คำศัพท์แต่ละคำ จะเขียนอย่างไรก็ได้ เพียงเพื่อให้ได้ความหมายตามที่ต้องการก็นับ ว่าถูกต้องแล้ว เช่น พระไอยกัสีไสย อันชูลี ตรีด ตรีไกร์ กันละยา กันลยา ปราสตะหนา ปราตตะหนา

2. คำศัพท์บางคำยังใช้ทั้งอักษรไทยและอักษรขอมปนกัน โดยเฉพาะอักษรที่เป็นตัวสะกด จะใช้ตัวเชิงของขอม เช่น เทยฺย = เทียม เสยฺย = เสียง สำเร้ = สำเร็จ สรรพพฺชฺ = สรรพพชญ์

3. สระเสียงสั้นบางคำเป็นเสียงยาว เช่น สุวรรณ(สุวรรณ) ดีลก(ดีลก) พิมาน(พิมาน) นีกร(นิกร) คามภี(คัมภีร์) สีวาไลย(สีวลัย)

4. การใช้วรรณยุกต์ เอก และ โท ยังไม่แน่นอน หรือคำที่ควรมีรูปวรรณยุกต์เอกและโท กำกับ อาจจะไม่มียุวรรณยุกต์ก็ได้ เช่น

พายแพ้ = พ่ายแพ้	แวนแคว้น = แ่วนแคว้น
เมื่อนั้น = เมื่อนั้น	วันนั้น = วันนั้น
ถามไถ่ = ถามไถ่	บัดนี้ = บัดนี้
เจาวา = เจ้าวา	ผู้ใหญ่ = ผู้ใหญ่
ชายชู = ชายชู	มอดม้วย = มอดม้วย

5. ใช้ตัวสะกดซ้อนแทนไม้หันอากาศ หรือใช้ไม้หันอากาศกำกับอยู่ด้วยก็มี เช่น

ฟ้ง = ฟ้ง	ยง = ย้ง
บ้งค้ม = บ้งคม	ท้ง = ท้ง

6. คำบางคำอาจมีสระผสมอยู่มากกว่า 1 ตัว เวลาอ่านให้ออกเสียงอ่านตามจำนวนสระที่ กำกับ เช่น

ไนย, ไย = ไนนี้	กิม = กิม
-----------------	-----------

7. สระ อา โดยทั่วไปจะเขียนติดกับพยัญชนะ เช่น

ว่า = ฆ่า	ยาบ = ยาย
-----------	-----------

ตาเกา = ตาเต่า	เวรา = เวรา
----------------	-------------

สำหรับพยัญชนะบางตัวที่มีหางสูงกว่าแนวตัวพยัญชนะหรือมีขีดบนตัวพยัญชนะ เมื่อ ประสมกับสระ อา จะเขียนแตกต่างออกไป เช่น

บ้างก่อน = ปางก่อน พ่าง = ฟ้าง
 ชำระ = ชำระ กิศกร = ทิศกร
 สาม = สาม เพ้า = เพ้า

8. พยัญชนะควบกล้ำ พร จะเขียนติดกันเป็น พร อีกลักษณะหนึ่งด้วย เช่น

พรเมตตา = พระเมตตา พรอง = พระองค์

พระพุทศักราช = พระพุทธศักราช

9. รูปสระ อี, อี เขียนเป็น อี หรือเป็นสระ อือ มี ว ตาม เช่น

หนึ่ง = หนึ่ง เมื่อนั้น = เมื่อนั้น

เนื้อความ = เนื้อความ เมือง = เมือง

หลายที = หลายที

สระ อี ไอ ไอ มักนิยมใส่ ย ตาม เช่น

นี่ย = นี ภาพไตรย = ภาพไตร

อายชีย = อ้ายชี

สระ อุ บางคำจะมีรูปวิสรรชนีย์ ตามมาด้วย ฐ เช่น

ลู = ลู อีลู = อีลู

10. สระ เอีย นิยมเขียนเป็น เ - ยี เช่น เรียก = เรียก

สระ เอือ นิยมเขียนเป็น เ - อี เช่น เหมอื่น = เหมือน

พยัญชนะ ย นิยมเขียนเป็น อย เช่น เอยน = เย็น

11. พยัญชนะตัว ๘ จะเขียนต่างจากปัจจุบันเป็นรูป ^{วิ} เช่น

พระ_๒ฉวร = พระภูธร ^{วิ}เจือ = เจอ

สัทธา = ศรัทธา ราช^{วิ}กรี = ราชตรี

12. มีคำศัพท์บางคำที่เขียนในลักษณะพิเศษ เช่น

พ^{วิ} = พระ พ^{วิ} = พระชา ใหญ่ = ไหญ

ฎีกา = ฎีกา ปัญ^{วิ} = ปัญญา ถึง = ถึง

พำนัก^{วิ} = พำนัก ปรารถ^{วิ} = ปรารถนา

นอกจากนี้ยังมีเครื่องหมายต่างๆ ที่ใช้ประกอบการอ่าน ดังนี้

1. เครื่องหมายพินทุ (") ที่กำกับบนพยัญชนะ จะบังคับให้คำนั้นออกเสียงสั้น หรือแทนสระโอะลดรูป เช่น

หน้า^{วิ}ตัน = หน้าตัน นี^{วิ}ฬ = นิพนธ์

ท^{วิ}รง = ทรง ปร^{วิ}นม, ปร^{วิ}นม = ประนม

สุ^{วิ}กรม = สุกรม ก^{วิ}ฎ = กฏ

บางครั้งใช้แทนสระ ออ ที่มีตัว อ ประสมอยู่ และไม่มีตัวสะกด แต่บางครั้งก็พบว่าใช้แทนสระ ออ ในคำที่มีตัวสะกดด้วย เช่น

ช^{วิ}อ = ขอ ย^{วิ}อกร = ยอกร

อ^{วิ}ตร = อุดร

นอกจากนี้อาจใช้กำกับคำที่ประสมด้วยสระ เออ เช่น

ละ^{วิ}เม^{วิ}อ^{วิ}เอ^{วิ}อ^{วิ} = ละเมอเออเออ

2. เครื่องหมายฝนทอง (') ใช้เขียนบนพยัญชนะแทนเสียงสระ อะ เช่น

ถั่ว้ย	= ถวาย	สัตว์โลก	= สัตว์โลก
ภูว่เยช	= ภูเวศ	เสด็จ	= เสด็จ
สน่าน	= สนาน	เจรจา	= เจรจา
ริศ่ยา	= ริชยา	ไอย่ก็	= อัยก็

แต่บางครั้งอาจจะใช้แทนสระ ออ ก็มี เช่น จ่ค่า = จอศก

3. เครื่องหมายนิคหิต (°) ใช้เขียนบนพยัญชนะแทนสระ โอะ ลรูป เช่น

จิ่ง	= จง	ดัล	= ดล
มันค้ง	= มันคง	ผุยผ้ง	= ผุยผง
ล้งค้งคา	= ลงคงคา	พระอ้ง	= พระองค์
ประน่ม	= ประนม	เฮือดงดอด้ใจ	= เฮือดงดอใจ

4. เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (¨) ในช่วงแรก ๆ จะไม่ค่อยปรากฏ แต่ในช่วงหลัง ๆ จะปรากฏเด่นชัดขึ้น เช่น

เสดจ	= เสด็จ	สมเดจ	= สมเด็จพระ
ระเหจ	= ระเห็จ	เดกเลก	= เด็กเล็ก
เปน	= เป็น	เหน	= เห็น

5.4 อักษรไทยที่ใช้ในภาคใต้ของประเทศไทย

หัวเมืองทางภาคใต้ของไทยได้มีความสัมพันธ์กับกรุงสุโขทัยมานานแล้ว หลักฐานที่เด่นชัดปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า “เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้มีรัฐญิกพ่อขุนรามคำแหงกระทำไอยทานแก่มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา...” (ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1 2521 : 22) ข้อความดังกล่าวย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้ชัดแจ้งว่า กรุงสุโขทัยกับเมืองนครศรีธรรมราชได้ติดต่อกันมาช้านานแล้ว นอกจากนี้ในศิลาจารึกหลักเดียวกันยังกล่าวถึงอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัยทางทิศใต้ว่า “แผ่ขยายลงไปถึงนครศรีธรรมราชจนจดฝั่งทะเลและมหาสมุทร ซึ่งน่าจะตลอดแหลมมลายูด้วย ฉะนั้นอิทธิพลของตัวอักษรไทยของพ่อขุนรามคงจะแพร่หลายไปถึงด้วย แต่ไม่สามารถจะหาหลักฐานมายืนยันได้ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะหลักฐานทางการเขียนที่เป็นสมุดไทยหรือใบลานคงเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา แต่หลักฐานที่ปรากฏเด่นชัดจะมีในสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ ตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งปราชญ์ท่านลงความเห็นว่าจะตั้งขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (นิตยา กาญจนะวรรณ 2522 : 134)

ดินแดนทางภาคใต้จึงมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรในภาคกลางมาช้านานแล้วและยังได้รับตัวอักษรไปใช้ด้วย กล่าวคือเป็นการรับรูปแบบตัวอักษรของสุโขทัยและอยุธยาตนเอง จึงมีตัวอักษรใช้เหมือนกันและมีระบบอักษรวิธีอย่างเดียวกัน แม้แต่ตัวอักษรไทยย่อที่นิยมใช้กันมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จนกระทั่งเป็นที่แพร่หลายในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ตลอดมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ก็ยังได้นำมาใช้เขียนในภาคใต้ด้วยโดยเฉพาะหนังสือทางศาสนา ชาวปักษ์ใต้เรียกตัวอักษรชนิดนี้ว่า “ตัวผด”

การเขียนในทางภาคใต้ จะแตกต่างจากภาคกลาง ที่ลายมือของผู้เขียนเป็นสำคัญ สำหรับอักษรวิธีนั้น อาจจะมีบางคำที่ต้องการเขียนให้เป็นไปตามสำเนียงของภาษาท้องถิ่น ซึ่งถือว่าไม่ใช่ข้อแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญ หลักฐานทางด้านการศึกษาที่หลงเหลือมาถึงปัจจุบันส่วนใหญ่จะปรากฏในสมุดไทย ทั้งไทยขาวและไทยดำ ซึ่งทางปักษ์ใต้เรียกว่าหนังสือbud โดยทั่วไปจะมีอายุประมาณสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นต้นมา จึงอาจจะกล่าวได้ว่าตัวอักษรไทยที่ใช้อยู่ในทางภาคใต้นั้น มีอายุเก่าเพียงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็คงจะไม่ผิดนัก

ดังได้กล่าวแล้วว่า การเขียนในทางภาคใต้ไม่แตกต่างจากภาคกลาง แต่มีข้อที่ควรสังเกต บางประการสำหรับการเขียนในท้องถิ่นนี้ คือ

1. รูปสระ อัว อาจจะใช้รูปวรรณยุกต์โทแทนไม้หันอากาศ เช่น

อัว = อั่ว หัว = หั่ว ผัว = ผั่ว กลัว = กลั่ว

ลักษณะการเขียนเช่นนี้ในภาคกลางก็พบเห็นมากเช่นกัน

2. คำที่ประสมด้วยสระ อะ เวลาออกเสียงมักจะมีเสียงค่อนข้างไปทางสระ ออ ฉะนั้นจึงมีสระ

อ กำกับอยู่ด้วยในบางคำ เช่น

ก้อลัด = กษัตริย์ ช้อบา = ชะบา

ท้อทาน = ทหาร ท้อนู = ธนู

ผนล่อไม = ผลไม้ ร้อเบียบ = ระเบียบ

3. สระ อำ มักจะมี ม ตามเมื่อพยางค์ต่อไปเป็นเสียง ร, ล เช่น

จำเมริน = จำเริญ กำมลัง = กำลัง

สำมรับ = สำหรับ สำเมรีจ = สำเร็จ

ข้อแตกต่างที่นอกเหนือไปจากนี้ ส่วนใหญ่จะเกิดจากการออกเสียงที่ต่างกัน โดยเฉพาะการกลายเสียงสระในภาษาถิ่นใต้ที่เปลี่ยนไปจากภาษากลาง แต่การเขียนโดยทั่วไปยังคงยึดแบบการเขียนของภาคกลางเป็นครุ คือเขียนให้สามารถออกเสียงได้ตามความประสงค์เป็นสำคัญ และเขียนได้เส้นบรรทัด

5.5 อักษรเฉพาะแบบ

อักษรเฉพาะแบบเป็นอักษรที่ผู้ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้เขียนในหมู่คณะ หรือต้องการจะให้ใช้เป็นทางราชการ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ จึงต้องยกเลิกไปในที่สุด อักษรเฉพาะแบบของไทยมีอยู่ถึง 3 ชนิด คือ

5.5.1 อักษรอริยกะ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเข้าใจปัญหาของการใช้อักษรไทยว่า มีความลำบากในการสร้างตัวแม่แบบเพื่อหล่อตัวพิมพ์และการเรียงพิมพ์ จึงมีพระราชดำริที่จะดัดแปลงอักษรไทย และวิธีการเขียนเสียใหม่ เพื่อให้สะดวกแก่การเขียนและการพิมพ์ พระองค์ทรงคิดที่จะนำเอาตัวพยัญชนะและสระ ให้อยู่ในบรรทัดเดียวกัน และเรียงสระอยู่หลังพยัญชนะเช่นอักษรของชาวยุโรป อักษรที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นนี้เรียกว่า อักษรอริยกะ โปรดให้ทดลองใช้กับพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติก่อน แต่ไม่ได้รับความนิยมจึงต้องเลิกล้มไป ทั้งนี้เพราะรูปตัวอักษรเปลี่ยนรูปร่างไปจากอักษรไทยมาก (กำธร สติรกุล 2526 : 134)

อักษรอริยกะที่ใช้เขียนภาษาบาลี ในชั้นต้นจะใช้รูปสระเช่นเดียวกับรูปสระในสมัยนั้น แต่ตัวพยัญชนะจะมีรูปคล้ายอักษรโรมัน ต่อมาจึงได้เปลี่ยนสระให้เป็นรูปใหม่เพื่อให้เข้ากับตัวพยัญชนะ สระที่ทรงคิดขึ้นใหม่มีเพียง 8 ตัวเท่านั้น เพื่อใช้เขียนภาษาบาลีเป็นการเฉพาะจะนำมาเขียนภาษาไทยไม่ได้ เพราะมีเสียงสระและพยัญชนะไม่เพียงพอกับเสียงในภาษาไทย อักษรอริยกะมีพยัญชนะ 33 ตัว สระ 8 ตัว ดังนี้

สระ

I	= อะ	I	= อา	J	= อิ	J	= อี
U	= อุ	U	= อู	n	= เอ	n	= โอ

พยัญชนะ

π	= ก	α	= ข	Ω	= ค	U	= ฉ	ϑ	= ง
π	= จ	ϑ	= ฉ	C	= ช	ϑH	= ฉ	ϑ	= ญ
ϑ	= ฎ	K	= ฐ	2	= ฑ	K	= ฒ	f	= ณ
6	= ด	α	= ถ	3	= ฒ	W	= ฐ	μ	= น
U	= ป	9	= ฒ	M	= ฬ	π	= ภ	ϑ	= ม
Σ	= ธ	5	= ร	N	= ถ	ϑ	= ว	ϑ	= ส
H	= ห	ε	= พ	Θ	= อัง				

เมื่อนำมาเขียนจะเขียนพยัญชนะและสระไว้ในบรรทัดเดียวกัน โดยวางสระไว้หลังพยัญชนะต้น แต่ถ้าพยัญชนะใดไม่มีสระตามหลังแสดงว่าเป็นตัวสะกด

- ถ้าเสียงสระอยู่หน้าคำ ให้ใช้สระเขียนได้ทันที เช่น

จกจกจก = อติปิโส

- หากคำใดมีเสียงหนักหิต จะใช้ทั้งสระ อะ และตามด้วยหนักหิต เช่น

มิ๓๓วิ๑ ๓ิ๓ิ๓ิ๑ = พุทฺธ สรณํ

ตัวอย่างการเขียนด้วยอักษรอริยกะ

๓ิ๓๓๓๓๓๓๓๓ ๓ิ๓๓๓๓๓๓๓ ๓ิ๓๓๓๓๓๓ ๓๓

ธะมมานุภาเวนะ สทาโสตถิ ภาวะนตุ เต

(ธมฺมานุภาเวณ สทาโสตถิ ภวนตุ เต)

อักษรอริยกะยังแบ่งออกเป็น แบบตัวเหลี่ยม ตัวกลม ตัวบรรจง และตัวหวัดคล้าย ๆ

ตัวอักษรโรมัน

5.5.2 อักษรวิธีแบบใหม่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยในเรื่องอักษรไทย และทรงรอบรู้ภาษาไทยเป็นอย่างดียิ่ง พระองค์ทรงเห็นข้อบกพร่องในระบบการเขียนหนังสือไทยว่ามีอักษรวิธีสับสนชาวต่างประเทศใช้เขียนลำบากมาก เพราะสระวางไว้รอบพยัญชนะต้น ไม่เป็นระบบ การเขียนหนังสือก็ติดกันเป็นพืดไม่เว้นเป็นคำๆ ทำให้ ผู้อ่านสับสน ทรงดำริว่าสาเหตุที่ทำให้การเขียนหนังสือไทยยุ่งยากนั้นมีอยู่ 5 ประการ คือ

1. การเขียนสระไว้รอบพยัญชนะ ทำให้ผู้เริ่มเรียนสับสน

2. สระประสม เกิดจากการประสมสระที่ไม่คำนึงถึงฐานที่เกิดของเสียง ผู้เรียนต้องจำรูปสระให้ได้ เช่น สระ เอือ ถ้าดูตามรูปแล้วอ่านอย่างไรก็ไม่เป็นเสียง เอือ เพราะถ้าจะให้เป็นเสียง เอือ ต้องประสมระหว่าง อือ + อา

3. พยัญชนะที่ไม่มีสระกำกับ อ่านได้ทั้งเสียง “อะ” และ “อ” เช่น นครอ่านว่า นะคอน แต่ บวร อ่านว่า บอวอน ผู้เรียนต้องจำเป็นคำๆ จึงจะอ่านได้

4. พยัญชนะ 2 ตัวเรียงกัน ไม่อาจบอกได้ว่าเป็นอักษรนำหรืออักษรควบ เช่น ปรามาส กับ ปราสาท หรือบางคำไม่อาจบอกได้ว่าเป็นตัวสะกด หรือ ต้องอ่านอย่างอักษรนำ เช่น แทน โสน นอกจากนี้คำพ้องรูปยังอ่านยากต้องดูความในบริบทจึงจะอ่านได้ เช่น เขมา เพลา

5. คำไทยจะเขียนติดกันไม่เว้นเป็นคำๆ ทำให้ยากแก่ผู้ที่หัดเรียนหัดอ่าน (จุโรรัตนลักษณะศิริ : 50 - 51)

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าวในปี พ.ศ. 2460 พระองค์ได้ทรงดำริให้แก้ไขวิธีการเขียนหนังสือไทยให้รัดกุมยิ่งขึ้นดังนี้

1. การเว้นระยะระหว่างคำ และการใช้เครื่องหมายวรรคตอน ให้เขียนเว้นระยะระหว่างคำเหมือนการเขียนหนังสือของชาวตะวันตก ส่วนเครื่องหมายวรรคตอนนั้นโปรดให้เจ้าพระยาเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) แต่งวิธีใช้เครื่องหมายวรรคตอนขึ้น และพิมพ์เป็นแบบเรียนของกรมศึกษาธิการด้วย

2. การใช้สระ ทรงแก้ไขให้วางสระไว้ในบรรทัดเดียวกันกับพยัญชนะ โดยวางสระทั้งหมดไว้หลังพยัญชนะ และทรงประดิษฐ์รูปสระใหม่ทั้งที่ได้มาจากรูปสระที่ใช้อยู่ในขณะนั้น และที่มาจากที่อื่นซึ่งมีเป็นส่วนน้อย เช่น รูปสระของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช รูปสระอักษรอริยกะของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรูปสระของขอมที่คนไทยในสมัยนั้นคุ้นเคยอยู่แล้ว สระที่ทรงแก้ไขใหม่มีดังนี้

สระแบบใหม่

สระที่ปรับปรุงใหม่ มีทั้งสิ้น 20 รูป ซึ่งมีทั้งตัวบรรจง และตัวหวัด ดังนี้

สระ แบบเดิม	สระแบบใหม่		ที่มาของตัวอักษร
	ตัวบรรจง	ตัวหวัด	
ะ	เ	๓	มาจากสระ อะ ของอักษรอริยกะ
า	๓	๓	มาจากสระ อา ของพ่อขุนรามคำแหง
า	๐	๐	มาจากสระ อี ของพ่อขุนรามคำแหง
า	๐	๐	มาจากสระ อี ของพ่อขุนรามคำแหง
า	๐	๐	มาจากสระ อี ของพ่อขุนรามคำแหง
า	๐	๐	ทรงดัดแปลงจากสระ อี ของพ่อขุนรามคำแหง
อ	๓	๓	มาจากสระ อู ของขอม
อ	๓	๓	มาจากสระ อู ของขอม
เ	๓	๓	ดัดแปลงจากสระ เอ ให้คล้ายไม้ม้วน
แ	๓	๓	ทรงนำสระ แอ มาเขียนต่อเนื่องกัน
ไ	๓	๓	มาจากสระ ไอ เดิม
โ	๓	๓	มาจากสระ โอ เดิม
เ-อ	๓	๓	นำสระ อา กับ อู ที่ทรงคิดใหม่ผสมกัน

สระ แบบเดิม	สระแบบใหม่		ที่มาของตัวอักษร
	ตัวบรรจง	ตัวหวัด	
ำ	ำ	ำ	ดัดแปลงจากสระ อำ เดิม
เ-ย	เย	เย	นำสระ อี กับ อา ที่ทรงคิดใหม่ผสมกัน
เ-อ	เอ	เอ	นำสระ อือ กับ อา ที่ทรงคิดใหม่ผสมกัน
เออ	เ	เ	นำสระ โอ กับ เอ ที่ทรงคิดใหม่ผสมกัน
ออ	อ	อ	มาจากรูป อ เดิม
เ-าะ	เาะ	เาะ	มาจากสระ อ แล้วเติมวิสรรชนีย์
อัว	อัว	อัว	นำสระ อุ กับ อา ที่ทรงคิดใหม่ผสมกัน

3. วิธีเขียนหนังสือไทยแบบใหม่

3.1 การเขียนสระ

3.1.1 สระทั้งหมดเขียนไว้หลังพยัญชนะและอยู่ในบรรทัดเดียวกันส่วนวรรณยุกต์ยังคงอยู่บนพยัญชนะเช่นเดิม

3.1.2 พยัญชนะ 2 ตัว ถ้าไม่กล้ำกัน ให้แทรกสระไว้ระหว่างพยัญชนะ เช่น
ปราวล๑(ปราลี) ๗ราวล๗(ชลาถัย) พินม (พนม)

3.1.3 วิสรรชนีย์ (ะ) ที่เคยใช้แทนสระ ะ ให้นำไปกำกับสระอื่นให้มีเสียงสั้น เช่น ๗ัว ๗๑ะ (จำเพาะ) ๗เะ (โต๊ะ)

3.1.4 ใช้สระ ะ (I) แทนไม้หันอากาศ เช่น ๗I๑ (กัถ) ๗I๗ (ขัน)
๗I๗ (หนัก)

3.1.5 นิคหิต (°) นอกจากเขียนกับสระ อา เป็นสระ อำ แล้ว ยังเขียนประกอบคำบาลี สันสกฤตออกเสียง ง สะกด เป็น อัง อิง อุง เป็นต้น

3.1.6 สระ ฤ ฦ ฎ ฏ คงใช้ตามเดิม

3.1.7 ใช้รูปสระลอยได้ เมื่อมีเสียง อ นำในคำนั้น เช่น

๑น๗ร์ = อินทร์

๑ง๗บ = อิงแอบ

I๑I๗ = อัดอัน

๗๗ร = อากร

3.2 การเขียนพยัญชนะ

3.2.1 พยัญชนะจะออกเสียงได้เมื่อมีสระกำกับ

3.2.2 พยัญชนะที่ไม่ออกเสียง ให้ใช้เครื่องหมายทัณฑฆาต (̣) และ
ฆาฏะประกาศ (̣) กำกับ เช่น *โฌงกรณ* (อสงกรณ์) *ภษษตรอย* (กษัตริย์) *หนั* (หน้า)
อ่ยง (อย่าง) *พรหุ* (พรหม)

3.2.3 คำบาลี และสันสกฤตที่ออกเสียง ออ ให้ใช้เครื่องหมายไปยาลย์อ
(̣) กำกับหลังพยัญชนะตัวนั้น เช่น *วรักรวย* (วรกาย) *กรกร* (กรกฎ) *ปอ* (บตี)
ทอ (ทรมาน)

ในกรณีที่พยัญชนะเรียงกัน 2 ตัว ตัวแรกเป็นพยัญชนะต้น ตัว
ตามเป็นตัวสะกดที่ออกเสียงด้วย ให้ใช้ไปยาลย์อกำกับหลังพยัญชนะต้น เช่น *ไฉน* (ชลนา)
อินน (ชนนิกร)

3.2.4 คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ ถ้าเป็นเสียงกล้ำกัน ให้ใช้เครื่อง
หมายอนุสวาระ (̣) กำกับบนพยัญชนะดังนี้ ถ้ากล้ำ 2 ตัว วางเครื่องหมายบนพยัญชนะตัวแรก ถ้า
กล้ำ 3 ตัว วางเครื่องหมายบนพยัญชนะตัวที่ 2 เช่น

ส้วกขวต - สวากขาโต *สัทร* - สตรี
คัลบ - คลับ *สัทร* - สตรี
(จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ : 51 - 56)

ตัวอย่าง

พรปรม *ราชวธบ* *พรบาท* *สมค* *พรบงกฏกลวงจ* *นอ* *น*
พระบรม *ราชธิบ* *พระบาท* *สมเค* *พระมงกุฎเกล้า* *เจ้าอยู่หัว*
สัทร *จ* *ขอ* *หัว* *พร* *ทร* *ทร* *สัทร*
สัทร *จะ* *ขอ* *ไหว* *พระ* *ศรี* *ไตร* *สรณ*

อย่างไรก็ตาม อักษรวิธีแบบใหม่นี้ ประชาชนในขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะ
รับความคิดในการเปลี่ยนแปลงวิธีเขียนหนังสือไทยของพระองค์ท่านจึงไม่ประสบความสำเร็จ

5.5.3 อักษรสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการใช้ตัวหนังสือไทย เกิดขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้ฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยในปี พ.ศ. 2485 โดยสร้างรัฐนิยมให้คนไทยปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างระเบียบวินัยขั้นในชาติ ให้ประชาชนเลื่อมใสในรัฐบาล ในด้านภาษาไทยได้มีการฟื้นฟูด้วยเช่นกัน แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปตัวอักษร เพียงแต่ตัดตัวพยัญชนะและสระที่มีเสียงซ้ำกันออก เช่น ห้ามใช้ สระ ไอ ฤ ฤา ฎ ฎา ห้ามใช้พยัญชนะต่อไปนี้ คือ ช ค ฆ ฌ ญ ฎ ฐ ท ฒ ณ ศ ษ ฬ ส่วน ญ ให้ตัดเชิงออก เช่น

พริกสา = พฤษษา	เริกส์ = ฤกษ์
ริทธิ = ฤทธิ	ค้อง = ฆ้อง
ชดา = ชฎา	ถาน = ฐาน
บันดิด = บัณฑิต	เลิม = เสริม
จเริน = เจริญ	น้ำใส = น้ำใส
กระชวง = กระทรง เป็นต้น	

เมื่อนายควง อภัยวงศ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีจึงได้ประกาศยกเลิกวิธีการเขียนแบบจอมพลแปลก พิบูลสงคราม จากนั้นตัวอักษรไทยได้เข้าสู่ยุคแห่งการพิมพ์จนถึงปัจจุบัน ความนิยมด้านการพิมพ์ได้มีอิทธิพลต่อตัวอักษรไทยเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ว่าตัวอักษรที่ใช้ในการเขียนของกุลบุตรกุลธิดา ในเวลาต่อมาจะเลียนแบบอักษรตัวพิมพ์ทั้งสิ้น สำหรับอักษรที่เป็นลายมือเขียนของอาลักษณ์ที่มีมาแต่เดิมนั้นก็จะใช้ในโอกาสอื่น ๆ เช่นการเขียนในประกาศนียบัตร ปริญญาบัตร เป็นต้น

ตัวอย่างภาษาไทยสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม

พระบรมราชโองการ

ประกาศ

แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2487)

ปรีดี พนมยงค์

โดยเหตุที่จอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีได้กราบบังคมลา
ออกจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 51

โดยเห็นว่า พันตรี ควง อกัยวงส์ เป็นผู้ที่เหมาะสมควรวางพระราชหัตถ์ที่จะดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาลัย
อำนาจตามความในมาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงตั้งให้นายควง อกัยวงส์ เป็น
นายกรัฐมนตรี บริหารราชการแผ่นดิน ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2487 เป็นปีที่ 11 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ป. วิเชียร นะ สงขลา

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

5.6 สรุปวิวัฒนาการของตัวอักษรไทย

ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชจะทรงคิดประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้นั้น คนไทยในบริเวณลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำเจ้าพระยาคงใช้อักษรขอมโบราณ และอักษรมอญโบราณเขียนหนังสืออยู่แล้ว แต่อักษรดังกล่าวยังมีข้อบกพร่องหรือข้อขัดข้องเมื่อนำมาใช้เขียนภาษาไทย เช่น ภาษาขอมและมอญไม่เห็นเรื่องวรรณยุกต์ จึงไม่มีวรรณยุกต์ใช้ในการเขียน อีกประการหนึ่ง การเขียนก่อนหน้านี้คงจะเป็นลักษณะที่ต่างคนต่างเขียนยังไม่เป็นระบบเดียวกัน

พ่อขุนรามคำแหง ได้ทรงปรับปรุงอักษรไทยให้เป็นระบบเดียวกัน โดยปรับสัณฐานของตัวอักษรและระบบอักษรวิธีใหม่ อักษรที่ปรับปรุงใหม่นี้ได้ใช้เป็นอักษรทางราชการอยู่ระยะหนึ่ง และได้มีการเปลี่ยนแปลงในสมัยพระยาสิทธิไท เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังคงเคยชินกับการใช้ระบบอักษรขอมและมอญ จึงนำสระไปวางไว้รอบพยัญชนะต้นเช่นเดียวกับอักษรวิธีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่สัณฐานของตัวอักษรส่วนใหญ่ยังคงรูปเดิมของลายสือไทย

อักษรไทยสมัยพระยาสิทธิไท ได้ใช้กันอย่างกว้างขวาง และได้แพร่ไปยังรัฐไทยอื่นๆ เช่น อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ในอาณาจักรล้านนาไทยนั้น ต่อมาได้มีสัณฐานและอักษรวิธีผิดแผกไปจากอักษรสุโขทัย เรียกว่าอักษรไทยฝักขาม ส่วนในอาณาจักรล้านช้างเมื่อใช้อักษรไทยไปได้ระยะหนึ่งก็ได้วิวัฒนาการไปเป็นอักษรไทยน้อย เป็นต้น

สำหรับอักษรไทยที่นำมาใช้ในอาณาจักรกรุงศรีอยุธยานั้น ได้ใช้เป็นอักษรทางราชการสืบมา แต่รูปสัณฐานของอักษรเริ่มเปลี่ยนแปลงไปบ้าง คือจะนิยมอักษรสัณฐานเหลี่ยมมากขึ้น จนในที่สุดกลายเป็นทรงเหลี่ยม เส้นตรง หักเหลี่ยม หักมุม ซึ่งปรากฏสัณฐานเด่นชัดในอักษรตัวบรรจง หรืออักษรทางราชการ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

อักษรไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีรูปอักษรตรงกับอักษรไทยปัจจุบันเพียงแต่นิยมเล่นทางหยักปลายเท่านั้น ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์จะเปลี่ยนจากอักษรที่มีเส้นทางหยักปลายมาเป็นอักษรทรงธรรมดาและตัวเอนเพียงเล็กน้อย ซึ่งได้ใช้กันสืบมา

ในส่วนของตัวพิมพ์ ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อมีกิจการพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนเป็นตัวเหลี่ยมชัดเจนและเขียนตัวตรง ทำให้การพัฒนาารูปสัณฐานของตัวอักษรไทย จะอิงอยู่กับตัวอักษรที่เป็นตัวพิมพ์เสมอมาดังที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้

สรุปสาระสำคัญของบทที่ 5

เอกสารที่พบในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ จะเขียนลงในสมุดข่อย ซึ่งมีทั้งสมุดไทยดำ สมุดไทยขาว รวมทั้งที่จารลงบนใบลาน มีอยู่หลายประเภท หลายมือก็แตกต่างกันไป มีทั้งลายมือบรรจง และลายมือหวัด แต่ในการพิจารณาฐานตัวอักษร จะพิจารณาจากลายมือบรรจง โดยเฉพาะหนังสือราชการต้องเป็นลายมือของอาลักษณ์

อักษรสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

พยัญชนะ คงรูปสัณฐานเช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยา คือจะเป็นทรงเหลี่ยมเส้นตรงหักมุมหักเหลี่ยมอย่างชัดเจน จะลดการประดิษฐ์ปลายอักษร ไม่เล่นทางเหมือนอักษรไทยย่อ ตัวเอนหลังเพียงเล็กน้อยหรือตัวตั้งตรงก็มี

รูประ จะมีรูปสัณฐานไม่แตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายและมีจำนวนสระเท่ากัน คือมี 32 รูป

วรรณยุกต์ จะเพิ่มวรรณยุกต์รูปตรีและจัตวาเข้ามาจนครบ 4 รูป

เดิมที่เราเคยเขียนตัวหนังสือได้เส้นบรรทัด ในสมัยนี้มีกระดาษฝรั่งใช้แล้วจึงนิยมเขียนตัวหนังสือในเส้นบรรทัดตามแบบฝรั่ง

อักษรไทยตั้งแต่ยุคที่เกิดการพิมพ์ การพิมพ์ด้วยตัวอักษรไทยเกิดขึ้นในสมัยหลังโดยหม่อมจัตสัน พิมพ์หนังสือสอนศาสนาภาษาไทยที่มณฑลเบงกอลเมื่อ พ.ศ. 2362 ต่อมาร้อยเอก เจมส์ โลว์ ได้เรียบเรียงหนังสือไวยากรณ์ไทยขึ้นและได้จัดพิมพ์ขึ้นที่เมืองกัลกัตตา เมื่อ พ.ศ. 2371 และมีคนชื่อแม่พิมพ์ไปสิงคโปร์ เมื่อ พ.ศ. 2376 ในปี พ.ศ. 2378 พวกมิชชันนารี คณะ A.B.C.F.M. ได้มอบให้หมอบรัดเลย์นำเอาตัวพิมพ์ไทยที่ซื้อจากสิงคโปร์มาพิมพ์ตัวหนังสือไทยเป็นครั้งแรก ในวันที่ 3 มิถุนายน 2379 ต่อมาในปี พ.ศ. 2382 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ว่าจ้างพิมพ์ประกาศห้ามสูบบุหรี่จำนวน 9,000 ฉบับ

ในตอนเริ่มต้นการพิมพ์ เอกสารที่เป็นลายมือยังคงมีความสำคัญอยู่ ฉะนั้นระยะนี้รูปสัณฐานของตัวอักษรจึงมีทั้งที่เป็นชนิดลายมือ และชนิดตัวพิมพ์ โดยเฉพาะอักษรลายมือ ยังคงรักษาแบบของตัวอักษรสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไว้ทุกประการ

เมื่อกิจการพิมพ์เจริญขึ้น การเขียนเอกสารด้วยลายมือก็ลดความสำคัญลงไปมาก รูปสัณฐานตัวอักษรจากการหล่อตัวพิมพ์ ได้เปลี่ยนแปลงไปจากตัวอักษรชนิดลายมือเป็นอันมาก เพราะจะต้องปรับให้เหมาะสมกับการเรียงพิมพ์

ต่อมากิจการพิมพ์ได้เปลี่ยนมาเป็นของคนไทย โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นคนไทยคนแรกที่ดำเนินงานด้านการพิมพ์ จนได้รับยกย่องว่าเป็นพระบิดา แห่งการพิมพ์ไทย ทรงให้จัดพิมพ์หนังสือราชการกิจจานุเบกษาซึ่งเป็นวารสารราชการฉบับแรกขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2401

ในยุคแห่งการพิมพ์ ตัวพิมพ์ที่ปรากฏขึ้นครั้งแรกยังคงรักษารูปสัณฐานที่ใกล้เคียงกับอักษรที่เป็นลายมือเขียนอยู่มาก และยังรับอักษรวิเศษของอักษรลายมือมาใช้ด้วย นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตทางด้านอักษรวิเศษอีกหลายประการ ที่ไม่เหมือนกับอักษรวิเศษปัจจุบัน รวมทั้งยังเน้นการใช้เครื่องหมายต่างๆ ที่ใช้ประกอบการอ่านด้วย เช่น ฟันหนู ฝนทอง ไม้ไต่คู้ และนิกทิต

อักษรไทยที่ใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น คงจะมีผู้นำไปใช้ในดินแดนทางภาคใต้มานานแล้ว จึงปรากฏรูปสัณฐานและอักษรวิเศษเหมือนกัน จะมีข้อแตกต่างบ้างในด้านการเขียนคำบางคำที่ให้เป็นไปตามสำเนียงของภาษาท้องถิ่น หนังสือสมุดไทยในทางภาคใต้จะเรียกว่าหนังสือบูด มีทั้งบูดดำ และบูดขาว และมีการเขียนตัวอักษรในลักษณะตัวอักษรไทยย่อด้วย แต่ชาวบักษีได้เรียกว่า “ตัวผด”

อักษรวิเศษเฉพาะแบบ

อักษรอริยเก เป็นอักษรที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริที่จะดัดแปลงอักษรไทย และวิธีการเขียนเสียใหม่ เพื่อให้สะดวกแก่การเขียนและการพิมพ์ ทรงคิดที่จะนำพยัญชนะและสระให้อยู่ในบรรทัดเดียวกัน และเรียงสระอยู่หลังพยัญชนะเช่นอักษรของชาวยุโรป โปรดให้ทดลองใช้กับพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติก่อนแต่ไม่ได้รับความนิยม จึงต้องเลิกกันไป

อักษรอริยเกที่ใช้เขียนภาษาบาลีในชั้นต้น มีรูปสระเช่นเดียวกับสระในสมัยนั้น แต่ตัวพยัญชนะจะมีรูปคล้ายอักษรโรมัน ต่อมาได้เปลี่ยนสระให้เป็นรูปใหม่มีเพียง 8 ตัว เพื่อใช้เขียนภาษาบาลีโดยเฉพาะ จะเขียนภาษาไทยไม่ได้ เพราะมีพยัญชนะเพียง 33 ตัว

อักษรวิเศษแบบใหม่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นข้อบกพร่องในระบบการเขียนหนังสือไทยว่ามีอักษรวิเศษสับสน ชาวต่างประเทศใช้เขียนลำบากมากทรงดำริให้แก้ไขวิธีการเขียนให้รัดกุมยิ่งขึ้น โดยทรงแก้ไขรูปสระของไทยเสียใหม่เพื่อให้เขียนอยู่บนบรรทัดเดียวกับพยัญชนะโดยจะเขียนสระทุกตัวไว้หลังพยัญชนะแต่คงรูปวรรณยุกต์ไว้เช่นเดิม สระที่ปรับปรุงใหม่มี 24 รูป เวลาเขียนจะเขียนวรรณคดีเป็นคำๆ ไม่เขียนติดกันเป็นพืดเหมือนเดิม

วิธีการใช้สระและการเขียนตามระบบอักษรวิเศษแบบใหม่มีหลักเกณฑ์มากมาย แต่เมื่อจำตัวสระได้แล้วก็พอจะอ่านได้โดยไม่ยากนัก อย่างไรก็ตามอักษรวิเศษแบบใหม่นี้ประชาชนในขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะรับ

อักษรสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการเขียน แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปตัวอักษร เพียงแต่ตัดตัวพยัญชนะและสระที่มีเสียงซ้ำกันออก เมื่อนายควง อภัยวงศ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้ประกาศยกเลิกวิธีการเขียนดังกล่าว จากนั้นตัวอักษรไทยได้เข้าสู่ยุคแห่งการพิมพ์จนถึงปัจจุบัน อักษรตัวพิมพ์ได้มีอิทธิพลต่ออักษรไทยเป็นอย่างมาก เพราะกุลบุตรกุลธิดาไทยในเวลาต่อมาได้เขียนเลียนแบบตัวพิมพ์ทั้งสิ้น

คำถามท้ายบท

1. ลายมือเขียนประเภทใดที่ควรนำมาพิจารณาว่าเป็นตัวแทนอักษรในยุคนั้น ๆ เพราะเหตุใดจึงเลือกลายมือประเภทนั้น
2. ลักษณะรูปลักษณ์ของอักษรสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นอย่างไร นิยมเขียนไว้ในส่วนใดของบรรทัด
3. การพิมพ์ด้วยตัวอักษรไทยเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใด ที่ไหน
4. การพิมพ์เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อใด โดยคนกลุ่มใด
5. อักษรตัวพิมพ์ครั้งแรกมีรูปลักษณ์อย่างไร
6. กิจการพิมพ์ได้ตกมาอยู่ในมือคนไทยครั้งแรกสมัยใด
7. กิจการพิมพ์ในยุคแรก ๆ มีอักษรวิธีเป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับสมัยปัจจุบัน
8. เครื่องหมายประกอบการอ่านมีอะไรบ้าง ใช้อย่างไร
9. หนังสือบุค คือหนังสือประเภทใด มีกี่ชนิด
10. อักษรอริยะเกิดขึ้นเพราะอะไร เหตุใดจึงไม่เป็นที่นิยมใช้
11. ทำไมอักษรอริยะจึงใช้บันทึกภาษาไทยไม่ได้
12. เกิดข้อขัดข้องอย่างไรในการใช้อักษรไทย จึงเป็นสาเหตุให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงคิดประดิษฐ์อักษรวิธีแบบใหม่ขึ้นใช้
13. อักษรวิธีแบบใหม่ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เป็นอย่างไร
14. อักษรสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม แตกต่างจากอักษรปัจจุบันอย่างไร